

احزاب تجزیه‌طلب

صادق رخ فر

دبیر گروه تاریخ

در آغاز پیروزی انقلاب اسلامی، مناطق کردنشین در غرب کشور صحنه یکی از بحران‌های نظامی و اجتماعی بود که دو گروه سیاسی مخالف یعنی حزب دمکرات و حزب کومله دو باز یگر اصلی آن به شمار می‌آمدند. منظور از «مسأله کردستان»،

یعنی عبارتی که در برخی متون به کار رفته، در واقع چریائی جدایی خواه در کردستان است که ظاهراً خواهان خودمختاری است و تلاش دارد برای کردستان یک هویت سیاسی مجزا در نظر بگیرد. این خواست تجزیه‌طلبی که در طول حیات خود در پیوند با دولت‌های بیگانه به وجود آمد به شکل برخورد نظامی و تروریستی ظاهر شد و صحنه سیاسی مناطق کردنشین را به طور جدی ناامین کرد. البته برخی ویژگی‌های کردستان مانند موقعیت کوهستانی، محرومیت مضاعف در دوران همجواری مرزی با عراق و تحریکات قدیمی دولت یعنی نیز باعث شد زمینه برای برخی گروه‌ها جهت مطرح ساختن مطالباتی همچون خودمختاری، تجزیه‌طلبی، مبارزه با دولت مرکزی و جنگ‌های چریکی مهیا باشد. با مقایسه مناطق کردنشین ایران با سایر مناطق مرزی ایران به این نتیجه روشن می‌رسیم که گرچه در اوایل انقلاب در بلوچستان، ترکمن صحرا، خوزستان و… مسأله خلق بلوچ، ترکمن و عرب مطرح شد ولی ما شاهد تداوم بحران به سبک کردستان نبودیم. این در حالی است که آن مناطق هم مانند کردستان ویژگی مرزی بودن و تکه شدن یک قوم در دو طرف مرز، تفاوت‌های فرهنگی و قومی و محرومیت اقتصادی و تحریک بیگانگان را دارا بودند.

تاریخ

قومیت‌گرایی و تجزیه‌طلبی از دیرباز تاکنون به منزله یکی از چالش‌های اساسی برای کشورهای خاورمیانه مطرح است. ایران نیز به سبب تنوع جمعیتی همواره با این پدیده روبه رو بوده است. این موضوع با پیروزی انقلاب اسلامی و حمایت کشورهای سلطه‌طلب، شکل تازه‌ای به خود گرفته است. در همین راستا، اندکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بحران‌های متعددی با هدف تجزیه ایران شکل گرفت که مهم‌ترین آنها مربوط به مناطق کردنشین بود. کردها عمدتاً در چهار کشور ایران، ترکیه، عراق و سوریه سکونت دارند. پیوستگی محل سکونت کردها در مناطق مرزی این کشورها، به همراه قرارداد «سور» که پس از جنگ جهانی اول منعقد شد و در آن یک دولت کرد پیش‌بینی شده بود، همواره عوامل تحریک جدایی‌طلبان کرد محسوب می‌شود. با تجزیه امپراطوری عثمانی و تشکیل حکومت‌های ترکیه، عراق و سوریه، کردها قیام‌هایی کردند که قیام عشایر کرد علوی در سال ۱۹۲۰م از جمله آنها بود. حکومت‌های وقت تمامی این قیام‌ها را سرکوب کردند و با سیاست‌هایی چون کوچ اجباری، خلع سلاح، ممنوعیت تکلم به زبان کردی و غیره، برای حل این موضوع کوشیدند. در دهه ۱۹۷۰م عبدالله اوجلان که تحصیل‌کرده رشته علوم سیاسی در ترکیه بود، به همراه

اهداف، خط‌مشی وایدئولوژی

پژاک در واقع شاخه ایرانی پ. ک. ک است که قبلاً در سازماندهی پ.ک.ک جای داشت. بر این اساس، از نظر ایدئولوژیک، هویت و اهداف سیاسی به کنگره خلق تعلق دارد و از دیدگاه‌های آن (آپوئیسم و تمدن دموکراتیک) پیروی می‌کند. هدف اصلی این حزب، همچنان که در اساسنامه و بیانیه‌های منتشر شده آن اعلام شده است، گذار از نظام دینی حاکم بر ایران و تأسیس جمهوری فدرال دموکراتیک به جای آن و تأسیس فدرالیسم در کردستان است. خط مشی پ. ک. ک تا کنگره فوق‌العاده هفتم بر اساس استراتژی اول (تشکیل کردستان مستقل) مبارزه مسلحانه پارتیزانی بود؛ ولی پس از دستگیری عبدالله اوجلان و ارائه استراتژی جدید از سوی وی، خط مشی گروه به توسعه مبارزه‌ها و قیام‌های مردمی (مبارزات دموکراتیک) تغییر یافت. پژاک نیز به پیروی از خط مشی کنگره خلق، استراتژی خود را در قبال جمهوری اسلامی ایران و کردستان تغییر داد و هدفش را تأسیس جمهوری فدرال دموکراتیک در ایران و فدرالیسم در کردستان اعلام کرد.

بر این اساس، کادرهای این گروه به دو شکل مخفیانه داخل شهرها و مسلحانه در مناطق روستایی تردد دارند و فعالیت آنها شامل ترویج و تبلیغ اهداف و مواضع حزب، جذب نیرو و هوادار، آموزش و سازماندهی، نفوذ در ارگان‌های نظام، راه‌اندازی مؤسسه‌ها و نشریه‌های پوششی و تهدید و ارباب مسلحانه مردم است.

خانواده زن از دیدگاه پژاک

اساسنامه حزبی پژاک که بر مبنای تفکرات عبدالله اوجلان پایه‌گذاری شده است، نگاهی کاملاً آرزایی به زن دارد. با وجود این، برای مخفی نگه داشتن اهداف خود و جذب بیشتر دختران و زنان، همواره شعار آزادی را برای زنان سر می‌دهد. از دیدگاه این گروه، مهم‌ترین معضل آزادی در عرصه اجتماعی و سیاسی، تشکیل خانواده و ازدواج است. به باور آنها، خانواده زنجیر بردگی است و زنان با تمامی انواع ازدواج‌های متداول در واقع دچار بردگی می‌شوند. بدون فروپاشی روابط مالکیتی و مقتدرانه بر زنان، روابط آزاد زن و مرد نیز به وجود می‌آید. قرن بیست و یکم دوران اجتماعی‌ای است که اراده آزاد زن در آن اوج می‌گیرد.

عبدالله اوجلان در کتاب مسائل خودسازی حزبی و وظایف ما، یکی از راهکارهای اساسی در خودسازی حزبی را نفی زنان و نظام خانواده می‌داند: داشتن یک زن برای ما سرآغاز انحطاطی بزرگ است. همچنین، شوهر بودن شما خطری بزرگ است؛ زیرا در جامعه ما در فلسفه زن و شوهری قطعه استهلاک وجود دارد. روابط به شیوه‌ای عجیب انسان را تضعیف می‌نمایند و در اینجاست که موارد بسیاری از دست می‌روند. هنوز به بیست سالگی نرسیده، انرژی جسمانی از بین رفته، روح تاریک می‌شود و… (اوجلان، ۱۳۸۷: ۱۳۵)
با توجه به دیدگاه اوجلان به خانواده و

عاقبت زنان معترض

با وجود تضاد آشکار این استثمار جنسی یا شعار آزادی زن، چو حاکم بر اردوگاه‌های پژاک که مبتنی بر نفی روابط جنسی و ازدواج است، هرگز اجازه افشاگری به این دختران و زنان فریب خورده نمی‌دهد؛ زیرا طبق قوانین داخلی این گروه در صورت آشکار شدن روابط، طرفین باید اعدام یا تیرباران شوند اگرچه این احکام در سال‌های اخیر به‌دلیل رواج زیاد آنها به حبس و بیگاری تنزل پیدا کرده است؛ ولی آنچه آشکار است اینکه طرف بازنده در این میان، زنان و دختران هستند؛ زیرا فرماندهان و سایر مردان از جایگاه مناسب‌تر و مستحکمی برخوردارند. همچنین، در مواردی که زنان به علت استثمار زیاد، تهدید به افشای این روابط کنند، به اتهام خیانت به خلق کرد، فریب فرماندهان و جاسوسی مورد شدیدترین شکنجه‌های روحی و جسمی قرار می‌گیرند. این زنان در مواردی نیز که دچار سردرگمی می‌شوند، اقدام به خودکشی می‌کنند.

حقی کارا، هسته اولیه گروهی را پایه‌گذاری کردند که سال‌ها بعد به نام حزب کارگران کردستان یا پ. ک. ک معروف شد. این حزب با تمایل به فعالیت‌های نظامی ضد دولت ترکیه، غیرقانونی اعلام شد و اوجلان با انتقال دفتر حزب به سوریه و لبنان تلاش کرد فعالیت‌های خود را از آنجا هدایت کند که فعالیت‌های نظامی این حزب علیه ارتش و مردم ترکیه سبب بروز درگیری‌های شدیدی بین این حزب و دولت و ارتش ترکیه شد. پس از تشکیل دولت خودمختار کردها در عراق، تحركات حزب پ. ک. ک به علت حمایت‌های مادی و معنوی اقلیم کردستان، شدت بیشتری یافت، تا آنجا که اوجلان با کمک سرویس امنیتی «میت» ترکیه و «موساد» اسرائیل و همکاری نیروهای امنیتی کتیا در شهر نایروبی در سال ۱۹۹۸م دستگیر و به مقامات ترک تحویل داده شد. پس از دستگیری اوجلان، همچنان درگیری‌های پ. ک. ک با ارتش ترکیه ادامه یافت؛ ولی ترکیه با کمک آمریکا و سازمان ملل موفق شد نام این حزب را در ردیف گروه‌های تروریستی قرار دهد. با ورود امریکایی‌ها به عراق در سال ۲۰۰۳م، تغییرات اساسی در ساختار و همچنین روند مبارزاتی این حزب پدید آمد که تشکیل شاخه ایرانی آن به نام حزب حیات آزاد کردستان یا همان پژاک یکی از آنهاست.

زن، اساسنامه پژاک درباره زن و خانواده اینچنین تدوین شد: -نفی نظام خانواده مبتنی بر شوهر و زن؛ -اعتقاد به اشتراک جنسی در جامعه (بی‌بند و باری جنسی)؛ -نفی سنت‌ها و آدابی که اخلاق جنسی را تأیید می‌کند؛ -نفی قیود خانواده از زن و جامعه مبتنی بر زن‌سالاری؛ -نفی اخلاق و نسبی شمردن آن در رفتارهای خانوادگی کم آگاهی، فقر فرهنگی، کم سوادی و آداب و رسوم سنتی حاکم بر بعضی از مناطق مرزی که برخی ازدواج‌ها در آنها به‌صورت اجباری صورت می‌گیرد، بهانه و مستمسکی برای سوءاستفاده پژاک از جوانان قرار گرفت. این گروه بانفوذ در مناطق مرزی و آگاهی از برخی مشکلات مربوط به ازدواج، اقدام به شناسایی دختر و پسران جوان کرد؛ سپس با دادن وعده‌های جذاب، برای عضوگیری از میان آنها تلاش کرد و در شرایط مناسب، آنها را از کشور خارج و به اردوگاه‌های پژاک منتقل کرد. زنان و دختران وضعیت متفاوتی نسبت به مردان دارند.

زنان و دختران عادی به‌صورت معمول وارد سیکل گرینش و آموزش می‌شوند و در مشاغل همچون خیاطی، آشپزی، پخت نان، نگهبانی، پر کردن گونی‌های خاک، سنگ‌سازی و غیره به کار گرفته می‌شوند؛ ولی آنهایی که از زیبایی بیشتری برخوردارند، معمولاً به بهانه ارزبایی و گرینش در اختیار فرماندهان ارشد قرار می‌گیرند که در بیشتر موارد نیز از آنها سوءاستفاده جنسی می‌کنند.

ازدواج بیدر

گفتنی است اوجلان برای اولین بار با «کسیره یلدرم» با نام مستعار «فاطمه» ازدواج کرد و بعدها با مرال کبدیر، دختر افسر عالی رتبه ترکیه‌ای و متولد اسکی شهر این کشور ازدواج کرد که نتیجه این همنشینی، تولد یک پسر بود. اما پس از آشکار شدن ماجرای زن دوم عبدالله اوجلان و فرزند ۲۱ ساله او در روزنامه‌های ترکیه، سران این گروه‌ها سعی کردند دلایلی سیاسی و

حزبی برای این موضوع عنوان نمایند. پرسش اصلی این است که با وجود فطری بودن نیاز جنسی و ازدواج‌های رهبران این گروه‌ها و سوءاستفاده‌های جنسی از زنان و دختران، چرا ازدواج و روابط جنسی در این گروه‌ها ممنوع اعلام می‌شود و آنها در این راستا، تا چه حد موفق بوده‌اند؟

شاید در نگاهی سطحی، بتوان دلیلی مذهبی و اعتقادی برای آن یافت؛ ولی با نگاه دقیق به ایدئولوژی این گروه‌ها و تفکرات عبدالله اوجلان که دین را به‌صورت عام و اسلاام را به‌صورت خاص مایه عقب‌ماندگی و عامل بدبختی انسان‌ها معرفی می‌کنند، این جواب به خودی خود رد می‌شود.

سرکرده‌های اصلی این گروه‌ها با الهام از روش مبارزه گروه‌های مبارز به‌خوبی دریافته‌اند که بی‌بند و باری و آلودگی جنسی باعث کاهش توان رزم نیروهای آنها می‌شود. از سوی دیگر، سرکوب کردن این نیاز فطری در درازمدت آثار و تبعات نامطلوبی را به‌دنبال خواهد داشت. آنها برای مقابله با این چالش اساسی، از یکسوی قوانین سختگیرانه‌ای را تدوین کردند که ازدواج و روابط جنسی را نفی کند تا مبادا بر اثر اینگونه روابط و تعمیق آنها، میل به مبارزه در افراد کاهش یابد. نتیجه این سرکوب عواطف و احساسات غریزی، تشدید سنگدلی و بیرحمی و استفاده از این وضعیت در عملیات‌های نظامی بود. از سوی دیگر، کوشیدند با اختلاط زنان و مردان در جشن‌های مراسم نظامی، آموزش‌ها و عملیات نظامی به صورت غیرمستقیم و آن هم به شکلی بسیار وقیحانه، به این نیاز فطری آنها پاسخ دهند.

قانون نفی روابط جنسی و سازماندهی نظامی به صورت ترکیب مردان و زنان در دو مرحله جذب و به‌کارگیری در عملیات نظامی، دو طیف مخاطب اصلی خود را زیر پوشش قرار می‌دهد. در مرحله جذب، افرادی که تحت تأثیر تبلیغات قرار گرفته‌اند و با هدف واقعی مبارزه قصد ورود به این گروه را دارند، از این قوانین به‌منزله چتر حمایتی خود استفاده می‌کنند. دسته دوم نیز افرادی هستند که به علت فراهم بودن شرایط و اختلاط زنان و مردان و امکان سوءاستفاده، تمایل به ورود به این گروه پیدا می‌کنند. این مسأله در مرحله به‌کارگیری در عملیات نظامی نیز ابعاد دیگری به خود می‌گیرد.

مقررات خشک حاکم بر اردوگاه‌ها و نیاز به تخلیه روانی باجنس مخالف، افراد را به داوطلب شدن برای انجام هر عملیات نظامی خارج از اردوگاه‌ها تشویق می‌کند. از این رو، این افراد مالیند تحت هر شرایط آب و هوایی و با وجود تمام کاستی‌های تجهیزاتی و جنگ افزاری و حتی احتمال کشته شدن، از اردوگاه‌ها خارج شوند و چندین روز حتی حدود یک ماه را در کوهستان‌های مناطق مرزی بگذرانند و مأموریت خود را انجام دهند. به‌گفته برخی از تسلیمی‌ها و اسیران پژاک و پ. ک. ک، این ترکیب زن و مرد تحمل شرایط سخت و دشوار مناطق کوهستانی را برای آنها ممکن می‌سازد و هنگام درگیری بیشترین تأثیر را از نظر روحی و روانی بر جای می‌گذارد.

با وجود این، در صورتی که هر یک از زنان عضو پژاک به سوءاستفاده جنسی از خود اعتراضی داشته باشد، این موضوع در کمیته انضباطی بررسی می‌شود و معمولاً به‌دلیل نیاز گروه به اعضای خود، مرد مجرم را از آن گروه سازمانی اخراج می‌کنند و در منطقه دیگری به کار می‌گیرند. به نقل از برخی زنان تسلیم شده و اسیر، در سال‌های اخیر عده‌ای از زنان این گروه تحت تأثیر شست وشوهای مغزی، به‌صورت داوطلبانه و البته با تحریک اطرافیان، رحم خود را از بدن خارج می‌کنند تا به زعم خود بتوانند خوی و خصلت مردانه بیابند و با سهولت بیشتری، فعالیت‌هایشان را انجام دهند. گفتنی است که این زنان ادعا می‌کنند پس از مدتی چگونگی حرف زدن، راه رفتن و اخلاق آنها شبیه به مردان می‌شود. با وجود استفاده از قرص‌های ضدبارداری و شیوه‌های دیگری که در سنگرهای پژاک مشاهده شده، مشکل روابط جنسی در این گروه به مشکلی اساسی و حل‌نشدنی تبدیل شده است. یکی از دلایل مخالفت مردم کرد با گروه پژاک در سال‌های اخیر، بر ملا شدن جنایت‌های آشکار و پنهان آنها در زمینه استثمار و بردگی زنان و از هم پاشیدن خانواده‌های اعضای آن‌ها است.